

Vari on vaja murda

Kuigi Juhan Liiv oli poeet, kes kirjutas eeskätt enda pärast ning ei pidanud rahva lõbustamist esmatähtsaks, lahutab film, kus Liiv on pandud figureerima hoopistükki detektiivina, meelt väga tõhusalt ning kohati ka emotsionaalselt. Eestlastele aga meeldib üksteist tagant utsitada, togida ja maha teha. Kahjuks või õnneks olen selline ka mina.

Elo Kaalep kirjutas oma arvustuses, et linateost ei päästa isegi Juhan Liiv. (Kaalep - Sirp) Juba lõputiitrite ajal välgatas mu ajus mõte, et vast on Juhan Liivi kaasamine Hargla kriminulli mingil määral eksploitatiivne ning sihilik otsus, mis toetab filmi edulugu. Ometigi olen arvamusel, et antud juhul on just Juhan Liiv, keda kehastas Pääru Oja (mainin seda põhjusega, sest oluks Liivi rollis näiteks palavalt armastatud Märt Avandi, kelle rolle vaadates ma tema tõelisest identiteedist kaugemale ei näe, oleks film ilmselt juba läbi kukkunud), tegi selle filmi valmis. Kasutati ju näiteks tema luuleridu, vaimuhaiguse sümptomeid, mis aitasid igati kaasa loo arengule, ent olen nõus, et Liivi asemel oleks võinud filmitegijad kirjutada valmis mingisuguse fiktiivse ja „sogase” luuletaja, kes neid mõrvu lahendaks, ja samamoodi - luulude abil. Kaalep mainib ka, et Oja kaasamine filmi mõjub raiskamisena. Et vanameistri Tõnu Oja järeletulija filmis tegutseb ja ennast selle rolli jaoks niivõrd „raiskas”, üritades kõigest jõust samastuda ammu-kadunud poeediga, on põhjus, miks film vaadatav ka oli. Ma ei näe selles midagi halba, et näitleja avaldab legendaarse staatusega isamaaluuletaja suunas austust ning ei lähe lihtlabaselt ekraanile, kus propageeritakse Liivi enam-vähem tõelist identiteeti, puusalt klounaadi ja pokazuhat tegema, et vaadake, mina olengi Liiv! Oja on tänapäeva Eesti soubisnes-maastiku säravaim pärl, kelle perekondlik taust ei mängi tema saavutustes mitte mingisugust rolli. Anne on see, mis loeb, ja anne tal ka on, erinevalt mõnest teisest staarihakisest võsukesest, kellel pole absoluutselt kriitilist mõtlemist ja kes peale ebakarismaatilise mõlapidamatuse midagi ei oska, ehkki arvab, et oskab. Ometigi mõistan ma ka tegelikult seda, miks Kaalep nii väitis, sest ilmselgelt on Pääru selle filmi jaoks liiga kõrge pilootaž. Kusjuures ka Liiv ise näljutas end, nii et milles probleem?

Kas lugu mõjuks võimsamana, kui sellest oleks vändatud hoopiski teleseriaal, nagu algselt plaanis? Julgen Hendrik Allale vastu vaielda ning öelda, et jah. (Alla - Postimees) See formaat oleks isiklikult mulle meelepärasem juba puhtalt sellepärast, et film tundus kuidagi kiirelt edasiarenev ning ühest kaadrist sulandus välja teine. Arusaamatu tähendusega seksistseenist (ma oleks mõistnud selle olemust juhul, kui Liise oleks tõepoolest osutunud mõrvariks, nagu

ühes teatud stseenis tundus) koorub välja järjekordne Liivi mõttesähvatus, mis tema ja urjadniku õigele teele viib. Kas Shaggy ja Scooby-Doo või Sherlock ja Watson on siinkohal mõnusad võrdlemiseks, ma ei tea. Ühesõnaga annaks seriaal võimaluse olustiku pingelisust kordades rohkem võimendada, sest ilmselgelt filmi kestus ei soosi seda, ning see pole ka etteheide.

Alla väidab ka, et kaadrid mõjuvad väga gootilikult, muuseas võimaldades meil tungida fiktiivse Liivi aju, ning seda positiivses mõttes. (Alla - Postimees) Olen sajabrotsendiliselt nõus. Klassis diskuteerides jäi mulle kõrva mõte sellest, kuidas film mõjus skandinaavialikult ja ei üritanud matkida Hollywoodi käekirja. Kui mõtlema hakata, siis küll. Samas väidab Kristjan Oad, et süžee on igati Hollywoodilikult *crossover*’ilik (Oad - Eesti Päevaleht) Filmi vaadates ragistasin omaette vaikselt ajusid ja jõudsin selgusele, et kaadrid rändavast Liivist, või õigemini Liivi kuklast, meenutavad mulle USA režissööri Gus Van Santi käekirja. Kohutavalt meenutavad. Ent ta pole otseselt Hollywood, pigem on tema filmid nišitoodang. Ehkki sellised kaadrid pole temale ju eksklusiivsed, aga seal oli muudki sarnast. Ma ei tea, kas asi oli selles, et Van Santi „portfoolios” ilutseb film nimega „*Last Days*”, mis on samuti, pehmelt öeldes vaimuhaige ja räsitud poeedi-laulukirjutaja-muusiku Kurt Cobaini elutee ainestikul sündinud film, mis pani mind analooge otsima ja liiast analüüsima. Tegelikult pole ju Cobain ja Liiv TEOREETILISELT nii erinevad midagi, mis puudutab hingeelu. Mõlemad olid tundlikud ja andekad kunstnikud omaenda valdkonnas, ka Liiv armastas ju muusikat; üksikud hundid, ent Cobain valis selle tõrjutuse hilisemas elus endale ise. Inimesed, kes on räägitud depressiivsemateks, kui nad tegelikult olid. Oopium.

Näiteks stseen, kus Liiv heidab endalt särgi ning kuivatab oma luuleridu, selline looduslähedus ja „särgitu” olustik on olemas ka Gus Van Santi „Viimastes päevades.” No jumal, isegi püksid olid minu mäletamist mööda samasugused. Valik kanda läki-läkit ja sooja kasukat tegid mõlemad peategelased. Vahe on selles, et Cobaini nime ei mainita kordagi, „Varjus” ongi Juhan Liiv Juhan Liiv.

Aga mis ühiseid jooni ma siiski märkasin filmi ja Liivi puhul? Või noh, jooni, mis võisid mõjutada filmi loomist. Esiteks ei võetud „Varju” kui proosateost alguses sugugi tõsiselt. Nüüd on see koht, kus võib tõmmata paralleeli sellega, et ka Liivi ei võetud filmis tõsiselt, sest ta oli ju teiste silmis hull. Ka kõrtsistseen, kus õpetaja loeb Liivi loomingut ette ja keegi sellest eriti lugu ei pea, hiljem aga samad mehed ülistavad poeti, nagu poleks homset – see pakub samuti mõtteainet.

Liivi hilisluules on hulgaliselt äratamise motiive, nii äratab ka filmi-Liiv urjadnikut (ja mitte ainult) nii kuis jaksab, aidades juurdlusele kaasa.

Mida ehtne Liiv siis veel kartis? Et ta kaotab oma au. Ka filmis ajab ta seda au taga, näidates ennast positiivses valguses, üritades tema kohta käivad eelarvamused maha suruda ja särada oma intelligentsiga.

„Vari on vaja murda,“ kirjutab Liiv.

Marlen Makarov

12.H